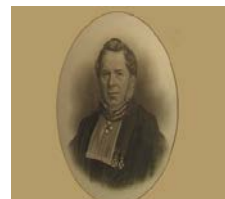

Het spoorbaantje van het Provinciaal Ziekenhuis

Omdat dit bijzondere spoorlijntje onlosmakelijk verbonden is met het Provinciaal Ziekenhuis te Santpoort-Zuid, voorheen 'Meerenberg', eerst een korte terugblik op de ontstaansgeschiedenis van deze unieke inrichting.

Als professor J.L.C. Schroeder van der Kolk in 1838, op verzoek van koning Willem I, een inspectieronde langs Dolhuyzen en andere inrichtingen maakt, blijken de omstandigheden aldaar dermate slecht, dat hij besluit de alle leden van Provinciale Staten Generaal in te lichten. Ook zijn bevlogen rectorale rede als scheidend rector van de universiteit van utrecht zend hij mee. Waarmee de aanzet is gegeven voor het ontwerpen van de eerste Nederlandse krankzinnigenwet.

1 Prof. Schroeder van der Kolk

Met deze wet, die op 29 mei 1841 wordt aangenomen, krijgen de Provincies de verantwoordelijkheid voor het scheppen van plaatsruimte in geneeskundige gestichten, zoals Meerenberg later zal worden. Deze gestichten hadden het genezen van krankzinnige tot doel.

2 Ingang Provinciaal Ziekenhuis aan de Brederodeweg.

De Provincie heeft in 1843 het voornemen de hofstede "Meer en Berg" in Bloemendaal te kopen met als doel er een psychiatrisch ziekenhuis van te maken. Om tegenstanders van het toekomstige ziekenhuis de wind uit de zeilen te nemen en grondspeculatie tegen te gaan, besluit Jhr. Jan Pieter Teding van Berkhout, van de Staten van Holland, om de hofstede op zijn naam aan te kopen. De familie doet immers regelmatig grondaankopen in de regio. Al na vier dagen wordt "Meer en Berg" doorverkocht aan de Provincie.

3 Hoofdgebouw PZ ca 1865.

De bekende Haarlemse architect J. D. Zocher, krijgt de opdracht om een ontwerp te maken. Op 1 juli 1845 werd het plan van Zocher goedgekeurd en kan de bouw beginnen. De kosten voor de nieuwbouw zijn voor die tijd astronomisch. Er is een bedrag van 460.000 gulden mee gemoeid.

De eerste opname in Meerenberg vond plaats in juni 1849. Al snel volgen er meer, veel meer.

Het Provinciaal Ziekenhuis in Santpoort-Zuid (gemeente Bloemendaal) bewees al spoedig dat het hard nodig was geesteszieke mensen bij te staan en te verplegen.

De toestroom van patiënten uit plaatsen met een vrij hoge concentratie bewoners nam toe en voor de verdere ontwikkeling van een moderne inrichting was een spoorverbinding met

Amsterdam, in de buurt van de spoorlijn Haarlem - Alkmaar, dan ook een logisch gevolg. Ook maakte de aanvoer van goederen en diensten die aansluiting noodzakelijk.

Op 1 mei 1867 werd door de Hollandsche Spoorweg Maatschappij de spoorbaan en het station 'Zandpoort' op het traject Haarlem - Alkmaar geopend.

4 Station Zandpoort 1867.

In 1890 kwam een verbinding met het Provinciaal Ziekenhuis tot stand, met op het nieuwe station, een eigen wachtkamer voor patiënten van de instelling. Ook station Haarlem beschikte over een zo'n speciale wachtkamer.

5 Kaart PZ ca 1915 met de trein tracé door het bos.

Op het Ziekenhuisterrein zelf was een smalspoor verbinding aangelegd om de goederen te distribueren naar de gebouwen voor het ziekenhuis. Deze liep van het overslagpunt bij de ingang naar de achterzijde van Meerenberg I en vandaar langs de rand van het terrein, naar Meerenberg II.

6 Het smalspoortreintje achter Meerenberg I.

7-9 De Montania steekt de Brederodeweg over en gaat via de Evertslaan tussen de huizen van de Schroeder van der Kolkweg door het bos in richting het station Santpoort-Zuid.

Tijdens de bouw van de huizen aan de Schroeder van der Kolkweg in 1913, werd er ruimte vrij gehouden voor de daar aanwezige spoorbaan van het Provinciaal Ziekenhuis

10 De route door het Sleutelbos.

11 Deze komt bij het Postkantoor het bos uit.

12 Vervolgt de baan over de weg.

13 Gaat de afbuiging naar het rangeerspoor op.

In het oorlogsjaar 1943, werden via dit spoor de patiënten, op last van de bezetters, geëvacueerd. Twee 'echte' stoomlocomotieven reden op deze baan. De evacués werden o.a. ondergebracht in de ziekenhuizen in Den Dolder en Vught.

14 De twee stoomlocomotieven op de baan tijdens de evacuatie in 1943.

15 Evacués worden in de trein geholpen.

Na de oorlog bleek dat de infrastructuur van het ziekenhuis om een andere vorm van inrichting vroeg. Op de plaats van de kolenopslag kwamen werkplaatsen voor arbeidstherapie. De verwarming werd aangepast voor het gebruik van gas. En belangrijk verandering was dat het meeste transport nu per auto ging en niet meer per spoor of smalspoor.

Zo werd in 1954 de bestaande spoorverbinding van het Provinciale Ziekenhuis met het station Santpoort Zuid opgeheven. De rails werd in de latere jaren verwijderd. Op de plaats van de Evertslaan, waar de spoorbaan doorheen liep, zijn later, in 1983, acht huizen gebouwd aan de Brederodeweg.

Het tracé van de baan is in het Sleutelbos, anno 2010, nog steeds zichtbaar in de achtertuinen van de bewoners van de Duinweg of Duivelslaan (onevenzijde).

16 Tussen de bomen zichtbaar het voormalig postkantoor.

17 De geul van het spoor is nog zichtbaar in achtertuinen.

Via een reactie op deze site heeft de heer Cor van Reijen ons een foto toegestuurd van een Montania die nog op het PZ terrein dienst heeft gedaan. Waarvoor onze dank.

18 de Montania large loc nr. 12

Info van de site www.museumbuurtspoorweg.nl Een bezoekje waard.

Loc 12 is in 1920 door O&K Orenstein & Koppel (voorheen Montania, Nordhausen) gebouwd voor het Provinciaal Ziekenhuis in Santpoort.

De loc kreeg in Santpoort al gauw de bijnaam 't Gekje', doelend op de aard van de inrichting. Hier rangeerde ze met kolenwagens van het station naar het ketelhuis en met ketelwagens gevuld met koolteer terug naar het station. De inrichting had voor dit transport eigen ketelwagens.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd ze buiten dienst gesteld en werd er begonnen aan een omvangrijke restauratieklus, die door andere prioriteiten weer werd stil gelegd. Tot op heden is de restauratie niet hervat, en staat de loc in afwachting van betere tijden. In 2009 is de loc op een los stukje spoor geplaatst naast de draaischijf in Haaksbergen.

Met dank aan :

Pieter van Twuyver, voormalige beheerder van het museum op het terrein van het Provinciaal Ziekenhuis, voor zijn kennis en fotomateriaal.

Loes de Vita voor haar waardevolle taalkundige adviezen.

Coen van Oosterom, boswachter bij het PWN

Bewoners van de Duinweg of Duivelslaan en de Vinkenbaan die zo bereidwillig waren mij toe te laten in hun achtertuinen.

www.museumbuurtspoorweg.nl

Verantwoording:

Literatuur:

A.M.G. Nierhoff, Bloemendaal Lanen en Wegen

Wim Post, Buitenplaatsen van Bloemendaal

Afbeeldingen :

Afb 1,2,3, 5-9, 14,15

Uit de collectie van het Het Dolhuys, nationaal museum van de psychiatrie in Haarlem. (Een bezoek waard !)

Afb 4

archieff Noord-Holland collectie Velsen

Afb 10

Willem Menet

Afb 11

L. Bosch van Drakestein

Afb 12,13

Willem Metselaar

Afb 16,17

Ab Schuurman

Afb. 18

F.H. Noordink (museum buurt spoorweg)

Ab Schuurman,

Juni 2011. (update februari 2013)